

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ

Doç. Dr. Cevat ALKAN

Çağdaş bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin etkisiyle toplumsal kurumların yapı ve fonksiyonlarındaki değişmelere paralel olarak eğitim kurumlarında da değişimler olmakta ve bunun sonucu mevcut modeller geçersiz hale gelmektedir. Bu nedenle, halen öğretmen yetiştirme alanında uygulanan yöntemler, eğitim personelinin görev ve fonksiyonlarına, öğrenci niteliklerine ve son gelişmelere uygun değildir.

İlgili literatürden anlaşıldığı gibi bugüne değin öğretmen yetiştirme alanında bir hayli gelişme kaydedilmiş olmakla beraber henüz arzulanan düzeye ulaşılamamıştır. Sistemden memnun olanların sayısı azdır. Resmi otoriteler, öğretmen yetiştiriciler, öğretmeni istihdam edenler durumdan pek memnun görünmemektedirler. Bu ise bugünkü öğretmen yetiştirme yöntemlerinde birtakım sorunların varlığını ortaya koymakta ve bu sorunların çözümü için gösterilen çabalar da bu alandaki uygulamalarda bazı değişiklikler, yenilikler ve gelişmelere yol açmaktadır.

Bu alandaki son gelişmelere ışık tutmak üzere konu burada çeşitli yönleri ile incelenmeye çalışılmaktadır. Önce sorunlar, yönelimler ve tartışma konuları ele alınmakta; öğretmen nitelikleri gözden geçirilmekte; bu alandaki ilkeler ve esas alınacak ölçütlere değinilmekte; öğretmen yetiştirmede esas alınan yaklaşımlar ve değişik görüşler incelenmekte ve bu yönleriyle aydınlatılmaya çalışılan konu, program unsurları ve örnek model taslağı geliştirme teşebbüsü ile bir sonuca bağlanmaya çalışılmaktadır.

SORUNLAR

Öğretmen yetiştirme sistemiyle ilgili sorunlar genellikle amaçlar, programlar, örgüt, tesis, kaynak ve personel ile ilgili bulunmaktadır. Bugün için bu konuda dikkati çeken başlıca sorunlar şunlardır:

- 1- Öğretmen temini, yetiştirme ve istihdamında karşılaşılan güçlükler.
- 2- Hizmetin karşılanması için söz konusu finansman ve mali olanakları temin güçlüğü.
- 3- Devlet, (MEB), Eğitim kurumları (Üniv. Yük. Ok.) ve Meslekî örgütler gibi sorumlu kurumlar arasındaki farklı görüş ve tutumlar.
- 4- Fizikî tesislerin yetersizliği.
- 5- Öğretmen formasyonu ile ilgili standartlar geliştirme.
- 6- Araştırmaların eksik ve yetersiz olması.
- 7- Öğretmen görevlerinin karmaşık olması sorunu.
- 8- Meslekte personel değişiminin (turnover) çok yüksek olması.
- 9- Öğrenci seçimi.
- 10- Yasal sorunlar.

TARTIŞMA KONULARI

Bu ve benzeri sorunların çözümünde alternatif yaklaşımların uygulanabileceği muhakkaktır. Örneğin, öğretmen yetiştirmede yeni kurallar geliştirmek, yeni süreçler formüle etmek, mevcut kaynaklardan daha etken biçimde yararlanma yöntemleri geliştirmek, ve organizasyonel yapı ve fonksiyonları değiştirmek gibi. Ancak bu alternatiflerden gereği gibi yararlanabilmek için herşeyden önce bu alandaki tartışma konusu olan birçok hususun aydınlığa kavuşturulması, ve bu konularda geçerli kararların verilmesi gerekir. Bu gün için aydınlığa kavuşturulması gereken başlıca tartışma konuları şu şekilde özetlenebilir:

- 1- Öğretmenin rolü ve bu rolü yerine getirebilmesi için gerekli olan yeteneklerin çeşidi ve niteliğinin ne olduğu.
- 2- Yeni öğretim yöntemleri, teknikleri ve materyallerin tabiatı.
- 3- Uygun program yapısının nasıl desenlenmesi gerektiği.
- 4- Öğretim görevlerinin etken olarak ifa edilebilmesi için gerekli becerilerin kazanılmasına esas teşkil eden öğretim etkinlikleri ve uygulama yaşantılarının çeşitleri ve bunların düzeninin nasıl olması gerektiği.
- 5- Programın üç ana unsuru arası ilişkiler ve bu unsurların içeriğinin mahiyetinin saptanması.

- 6- Öğretmen yetiştiren kurumlar, sorumlu devlet kurumları ile öğretmenleri istihdam eden kurumlar arası işbirliğinin şekli.
- 7- Geçerli ve gerçekçi sertifika standartlarının saptanması.

YÖNELİMLER

Alanda başlıca tartışma konusu olan bu ve benzeri hususlarda belirli bir görüş birliğine ulaşmak. Öğretmen yetiştirme hizmetlerinin geliştirilmesinde ilk adımı teşkil etmektedir. Yukarıda sıralanan sorunlar ve tartışmalar içinde bulunan bu alanda öğretmen yetiştirme konusunda bazı tipik yönelimler dikkati çekmektedir. İlgili Literatürün tetkikinden anlaşıldığına göre başlıca yönelimler şu noktalarda toplanmaktadır:

- 1- Karar verme mekanizmasının, yönetimin yapısının yeniden düzenlenmesi ve özerkliğe doğru yönelim.
- 2- Sertifika standartlarını yükseltme.
- 3- Değişik öğretmen yetiştiren kurumlar arası farklılıkların giderilmesi.
- 4- Konu alanları ve bir seri derslerin durumuna göre hazırlanmış programların bireysel gelişime göre düzenlenmesi.
- 5- Akademik öğretimde kaliteyi yükseltme.
- 6- Eğitim bilimlerinin öğretiminde (Pedagoji) öğretmeye, muhtevaya ve beraberliğe önem verme.
- 7- Öğretmenlik görevine ilişkin uygulamalara önem verme ve paralı stajyerlik devresi.
- 8- Seçme ve öğretim alanındaki hazırlık standartlarını yükseltme.
- 9- Öğretmen yetiştiren kurumlarla okullar arası işbirliğinin genişletilmesi.
- 10- Değişik ihtisas alanlarında ve farklı statülerde elemanlar yetiştirme.
- 11- Araştırma sonuçlarını entegre etme ve kullanma.

Sorunları, tartışma konuları ve yönelimleri açısından kısaca ve ana çizgilerle belirlenmeye çalışılan öğretmen yetiştirme alanı için önemli olan diğer bir husus da yetiştirilmesi söz konusu olan öğretmen adaylarının ilerde yüklenecekleri görev ve sorumluluk ile bu görevin gerektirdiği yeteneklerin ne olması gerektiği hususudur. Bu nedenle bu noktada incelememizi konunun bu yönüne çevirmemiz gerekir.

GÖREV VE YETENEKLER

Konuya öğretim görev ve fonksiyonları ve bunun gerektirdiği öğretme yetenekleri açısından bakınca sorunun öğretmenin yapması gereken etkinliklerin belirlenmesi ve bu etkinliklerin gerektirdiği davranışları kazandıracak bir öğrenim düzeninin geliştirilmesi olduğu görülür.

Genel olarak öğretmenin eğitim etkinliklerindeki rolü: 1) Eğitim sürecini oluşturan faktörlerle olan ilişkileri ve 2) Eğitim hizmet alanlarıyla olan ilişkileri olmak üzere iki yönlüdür.

Hizmet alanları ile olan ilişkileri açısından öğretmenin görev ve sorumluluklarını; Araştırma-planlama, program ve öğretim materyalleri geliştirme, yönetim ve denetime yardım, rehberlik ve danışmanlık ve benzeri gruplar altında belirlemek mümkündür. Öğretme-öğrenme süreçlerini oluşturan öğeler ve bu alandaki etkinliklere ilişkin öğretmen görevlerini ise şu beş grupta toplamak mümkündür:

- 1- Öğretme- öğrenme süreçlerini analitik olarak inceleme ve öğretme-öğrenme modelleri geliştirme,
- 2- Muhtevayı analiz edebilme, düzenleme, takdim etme ve geliştirme,
- 3- Öğrencilerin öğrenme problemlerini teşhis etme uygun yaşantılar sağlama ve problemlerini çözümleme,
- 4- Çağdaş eğitim teknolojisi olanaklarından yararlanma,
- 5- Klinik, bireysel, bağımsız, grup çalışmalarını yürütebilme.

Bu görev ve fonksiyonları yerine getirebilmek için öğretmende aranan yetenekler konusuna gelince bunun esas itibarıyla, beş boyutlu bir husus olduğu dikkati çekmektedir. Konunun önce bir genel eğitim boyutu vardır. Bu, öğretmene görevini yapmak için gerekli olan kişilik ve genel kültürle ilgili yetenekleri sağlamayı esas alan boyuttur. İkinci boyut söz konusu olan öğretme alanına (disipline) ve alandaki muhtevaya ilişkin yeteneklerle ilgili boyuttur. Üçüncü boyut eğitim bilimlerinin teorik yönüne ilişkin yetenekleri içeren hususları; dördüncü boyut da eğitimin teknik ve teknolojik uygulama yönüyle ilgili yetenekleri kapsayan boyuttur. Beşinci boyut ise yukarıda sözü edilen dört alanda senteze gidebilme, dört alanı belli özel durumlarda belirli amaçlar için kaynaştırabilme ile ilgili yetenekleri kapsayan boyuttur. Böylece öğretmenin kendinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için sahip olması gereken yeteneklerin beş yönlü bir bütünlük arz etmekte olduğu

anlaşılmaktadır. Daha özel olarak bu yetenekleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Program geliştirme yeteneği,
- 2- Bilgi stoklarından yararlanabilme - öğreteceği konuyu öğrenecek bir disiplin olarak bilme yeteneği,
- 3- Tesis, araç-gereç ve bunları kullanma yeteneği,
- 4- Öğrenme-öğretme etkinliklerini yürütme yeteneği,
- 5- Danışmanlık ve rehberlik yeteneği,
- 6- Zaman ve yer plânlaması yapabilme yeteneği
- 7- Ekiple çalışma yeteneği,
- 8- Kendi kendini yetiştirme ve değerlendirme yeteneği,
- 9- Belirli alanlarda ihtisaslaşabilme yeteneği v. b.

İLKELER

Öğretmen yetiştirme sisteminde mevcut sorunların ışığında çağdaş koşullara uygun bir yetiştirme programı geliştirmek için herşeyden önce bu personelin yukarıda belirtilen görevlerinin ve bu görevler için gerekli olan yeteneklerin dikkate alınması gerekir. Programda ayrıca eğitim mesleğinin kendine özgü nitelikleri ile bir disiplin olarak eğitimin temel niteliklerinin, ve nihayet öğrenci nitelikleri ile mevcut ortamın durumu dikkate alınmalıdır. Bu faktörler ışığında geliştirilecek bir programda yer alan temel unsurların devamlı bir inceleme süreci içerisinde entegre edilmesi gerekir. Ayrıca program geliştirilirken şu temel ilkeler birer ölçüt olarak göz önünde bulundurulmalıdır:

İhtiyaca Dönüklük	1- Program öğretmenin gerçek ihtiyaçlarına dönük bireysel ve mesleki yetenekler geliştirmeyi hedef almalıdır.
Yaratıcılık	2- Pratisyen yetiştirme yerine araştırmacı, yapıpıcı, yaratıcı öğretmenler yetiştirmek programda temel hedef olmalıdır.
Çok Boyutluluk	3- Program öğretmenin çok boyutlu rolü ve görevlerini, meslek bilinci geliştirmeyi, mesleğin etik kurullarını, karmaşıklığını ve öğretme durumlarının çeşitliliğini dikkate almalıdır.

- Bireysel Özgürlük 4- Program öğrencinin bireysel gelişimini, uygun bir kişilik geliştirmesini, kendi öğrenimi için artan bir sorumluluk duygusu geliştirmesini, kritik düşünme, araştırma yetenekleri geliştirmesini ve devamlı olarak kendini değerlendirmesini dikkate almalı bunun için gerekli ortamı ve olanakları sağlamalıdır.
- Toplumsal Duyarlık 5- Program öğrencilerde toplumun beşerî kurumları, moral örüntüleri, idealleri ve değerleri hakkında anlayış ve gerekli davranışları oluşturacak etkinlikler sağlamalıdır.
- Bilimsellik 6- Öğretmen yetiştirme bilimsel ilkeler, yöntemler, süreçlere dayalı olmalı; eğitimde deneysel ve analitik yaklaşımı esas almalıdır.
- İleriye Dönük performans 7- Program öğrencide öğretme imajı oluşturmaya; belirli mesleki rolün gerektirdiği yapma yeteneklerini geliştirme olanaklarını sağlamaya; ve yeni öğretmenlerin ihtiyacı olan öğretme becerilerini geliştirmeye önem vermelidir.
- Öğretim Alanı Yeterliği 8- Program öğretmen adayının öğretim sorumluluğunu yükleneyeceği disiplin alanı ile ilgili muhtevayı yoğun olarak özümleyebilmesine, bu muhtevayı bir öğrenme konusu olarak anlamasına ve bunu öğretmek için gerekli becerileri geliştirmesine olanak vermektedir.
- Program Öğeleri kaynaşıklığı 9- Öğretmen yetiştirme programları: 1) genel eğitim, 2) konu alanı ve 3) eğitim bilimlerinde bütünlük ve kaynaşıklık sağlamayı esas almalıdır.
- Program Bütünlüğü 10- Programın bütünlük ve kaynaşıklığı 1) Ortak bir bilgi alanı, 2) Bireysel gelişim ilkeleri 3) Sosyal olgular, 4) Öğretmenin mesleki ihtiyaçları ve 5) Öğretmenliğe hazırlık niteliğindeki uygulama etkinliklerine dayandırılmalıdır.

Finansman ve Etkenlik	11- Öğretmen yetiştirmede kaliteli bir eğitim için gerekli olan finansmanı ve mali olanakları araştırma ve temin etme; sağlanan kaynakları, tesisi, insan gücü ve zamanı etkin kullanma temel bir yönetim ilkesi olarak benimsenmelidir.
Kubaşık Yaklaşım	12- Yönetimde etkenliği artırıcı kubaşık çabayı esas alan; okul ve toplum, sınıf ve ev, öğretmen ve veli, öğrenci ve öğretmen arasında daha anlamlı, orijinal ve gerçekçi bağlar tesis etmeye yönelik bir yaklaşım benimsenmelidir.
Araştırma ve Geliştirme	13- Programlarda bilimsel ve teknolojik gelişmeleri sürekli olarak izleme ve bunları eğitime uygulama etkinliklerine yer verilmelidir.
”	14- Program çerçevesinde yer alacak etkinliklerde gerçekleri, orijinal fikirleri araştırma, organize etme ve bunları gerçek hayata uygulamaya önem verilmelidir.
”	15- Sürekli araştırma hususunda kararlılık ve azim duygusu geliştirme, yenilik ve gelişme için organize olma, yeni yöntem ve teknikler geliştirme, yeni program tasarımları geliştirme, ve denemeye öğretmen yetiştirmede özel bir önem verilmelidir.

Bu temel ilkeler ışığında öğretmen yetiştirmede sürekli gelişim, öğretmen rolünü devamlı değerlendirme, toplum talepleri, mesleki ihtiyaçlar ve bunların karşılanması için yeni yaşantılar düzeni geliştirme ve bu doğrultuda programları sürekli olarak yeniden organize etmek esas alınmalıdır. Esasen öğretmen yetiştiriciler için bu konu devamlı bir araştırma ve inceleme konusu teşkil eder.

ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR

Öğretmen yetiştirme konusu sorunlar, temel ilkele ve öğretmen nitelikleri açısından incelendikten sonra mevcut veriler ışığında bir öğretmen yetiştirme programı modelinden söz etmeden önce bu konudaki görüşler ve yaklaşımların neler olduğuna kısaca bakmak gerekir.

Konu bu yönüyle incelendiğinde, gerek programda yer alacak akademik ve mesleki yaşantılar arası ilişkiler açısından, gerek programı oluşturan ana unsurlara verilen değer farklılıkları açısından gerekse programın uygulanmasında esas alınan yöntem açısından farklı görüş ve yaklaşımların önerildiği ve uygulandığı dikkati çekmektedir.

Programın uygulanmasında izlenen yöntem açısından iki yaklaşım söz konusudur: 1) Beşeri bilim yaklaşımı ve 2) Müsbet bilim yaklaşımı. Beşeri bilim yaklaşımında program beşeri bilimlere dönük nitelikte olup klinik, sezgisel ve artistik yöntemlere ağırlık verilir. Buna karşı, müsbet bilim yaklaşımını esas alan programlarda bu bilim alanlarına ağırlık verilerek, deneysel, analitik ve objektif yöntemler esas alınır.

Programın ana unsurlarına verilen farklı önem yaklaşımında ise 1) Kişilik geliştirmeye yönelik program (Combs), 2) Disipline dönük program (Broudy) ve 3) Eklektik yaklaşım olmak üzere (Andrews) üç değişik görüş ve öneri görülmektedir (Şekil - 1 a, b, c.).

I. SEMİNER

- Program Süresince 15-20 öğrenciyle haftada 2 saat

II. FİKİRLERİ TANIMA

- Seri Konferanslar
- Özel Workshoplar
- Sergiler
- Geziler

III. PRATİK ETKİNLİKLER

- Ders verme
- Gözlem programı
- Gençlik gruplarına katılma
- Mesleki faaliyetlere katılma
- Eğitim Araştırmalarına katılma

Şekil - 1 . a Combs'un Kişilik Geliştirmeye Yönelik Taslak Program Deseni

I. EĞİTİMİ TANITMAYI HEDEF ALAN GENEL MESLEKİ EĞİTİM

— Genel olarak eğitimin beşeri yönden öğrenimi:

- Eğitim Tarihi
- Eğitim Felsefesi
- Eğitim Estetiği

— Eğitim Bilimleri:

- Eğitim Psikolojisi
- Eğitim Sosyolojisi
- Eğitim Ekonomisi
- Eğitim Antropolojisi

II. ÖĞRETİM ALANLARINDA UYGULAMA İÇİN MESLEKİ ÖĞRENİM

- Öğretim alanında beşeri temel
- Öğretim alanında Teknoloji
- Kuramsal Öğrenim.
- Teknik Kurallar ve yöntemler
- Klinik çalışma ve uygulama (stajerlik)
- Araştırma yöntemleri (üretim ve tüketim için)

Şekil – 1. b. *Broudy'nin Disipline Dönük Taslak Program Deseni*

I. MESLEK SEÇİMİ DÜZEYİ

- Eğitime Giriş
- Mesleği tanıtıcı uygulama etkinlikleri

II. HİZMET ÖNCESİ EĞİTİMİ

- Genel kültür
- Konu alanı
- İlgili disiplinler
- Meslek kültürü
- Pratik

III. STAJERLİK

- Bir yıl

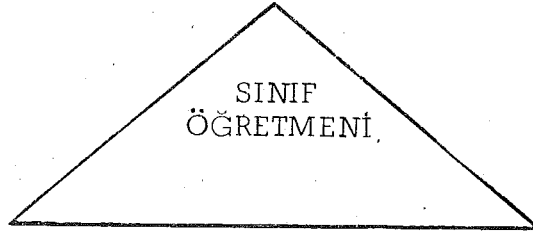
IV. OKULDA STAJER ÖĞRETMENLİK

- Birinci Yıl-Normal öğretme yükünün 2/3 ünden 4/5 ine kadar.
- İkinci yıl tam öğretme yükü

Şekil– 1. c. *ANDREWS'un Profesyonel Eğitim Personeli Yetiştirmeyi esas alan Eklektik Taslak Program Deseni*

Belirli bir öğretmenlik anlayışı ve kavramını esas alma şekline göre de geleneksel ve çağdaş yaklaşım denilebilecek iki farklı görüş ve uygulama söz konusudur. Geleneksel uygulama sınıf öğretmenliği kavramına dayalı çeşitli eğitim görevleri için tek formasyonlu eleman yetiştirme şeklinde nitelenebilir, Bu uygulamada öğretmen adayı belli bir disiplin alanında ilk, orta ve yüksek öğretim kademeleri için öğretim görevine hazırlanmakta ve sonradan değişik hizmet alanlarında istihdam edilmektedir. Çağdaş yaklaşım eğitimin profesyonel bir meslek alanı olduğu, değişik kademelerde ve ihtisas alanlarındaki hizmetlerden oluştuğu anlayış ve kavramını benimseyen yaklaşımdır. Bu görüşün biçimlendirdiği uygulamalarda çeşitli ihtisas alanlarında ve farklı kademelerde eleman yetiştirilmektedir (Şekil - 2 a, b.).

GELENEKSEL KARAM VE UYGULAMA

KARAKTERİSTİKLER

- Özellikler gerçekçi değil
- Öğretmen nasıl hareket etmeli anlayışı var
- Öğretmenlik amatör meslek
- Belli disiplin alanlarında veya değişik kademelerde göre hazırlama
- Sadece öğrenciyle karşı karşıya bulunduğu görev yapıyor telâkki etme

TEK FORMASYON

ÇEŞİTLİ GÖREVLER

- Sınıf Öğretmeni
- Mürebbiye
- Konferansçı
- Grup Başkanı
- Müfettiş
- Yönetici
- Yardımcı
- Uzman
- Lider
- Mustahdem
- Memur

KRİTER

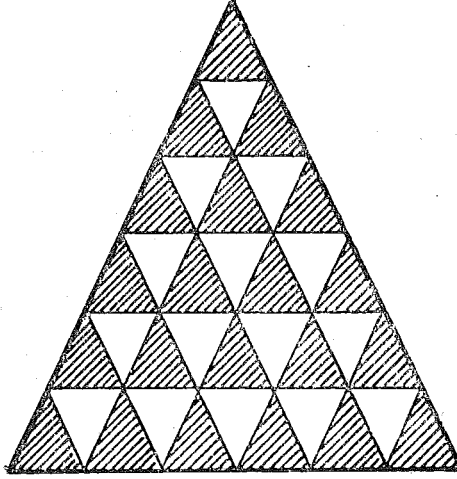
- Tecrübe
- Tesadüf
- Kişisel
- Takdir
- Politik
- Baskı

Şekil - 2 a

ÇAĞDAŞ KAVRAM VE UYGULAMA

KRİTER

- Belirli akademik ve mesleki formasyon
- Başarılı performans

KARAKTERİSTİKLERİ

- Eğit. Prof. Meslek
- Öğrenci neler yapmalı
- İhtisas alanları
- Farklı kademeler
- Görev analizi esasına göre yetiştirme

KADEMELİ PERSONEL

- Mütihassıs öğretmen
- Patisyen
- Öğretmen-görevli
- Stajer-öğretmen
- Asistan
- Yardımcı
- Teknisyenler

İHTİSAS ALANLARI

- Mütihassıs Öğretmen
- Yönetici
- Müfettiş
- Araştırmacı
- Program Geliştirmeci
- Eğitim Teknolojisti
- Mukayeseli Eğitim Uz.
- Rehber-Danışman
- Diğer Uzmanlar

- Eğitim Mühendisi
- Eğitim Ekonomisti

Diğer taraftan, programda yer alan akademik ve mesleki yaşantılar arasındaki ilişkiler ve bu yaşantıların programda düzenlenme biçimi yönünden 1) Purist 2) Entegrasyonel, ve 3) Eklektik olmak üzere üç farklı görüş vardır. Purist görüş öğretmenlik mesleğine hazırlanmada önce belli bir disiplin alanında lisans öğreniminin tamamlanması, ondan sonra bir yıllık eğitim mesleğine ilişkin öğrenimi öneren görüştür. Program “dört-artı-bir” şeklinde formüle edilir. Entegrasyonel yaklaşım da akademik ve mesleki eğitimin lisans öğrenimi süresince entegre edilmesini, kaynaştırılmasını ön görmektedir. Eklektik görüş ise akademik öğrenim ile mesleki öğrenim arasında paralellik sağlayıcı program düzenini benimseyen bir yaklaşım önermektedir (Şekil - 3a, b, c).

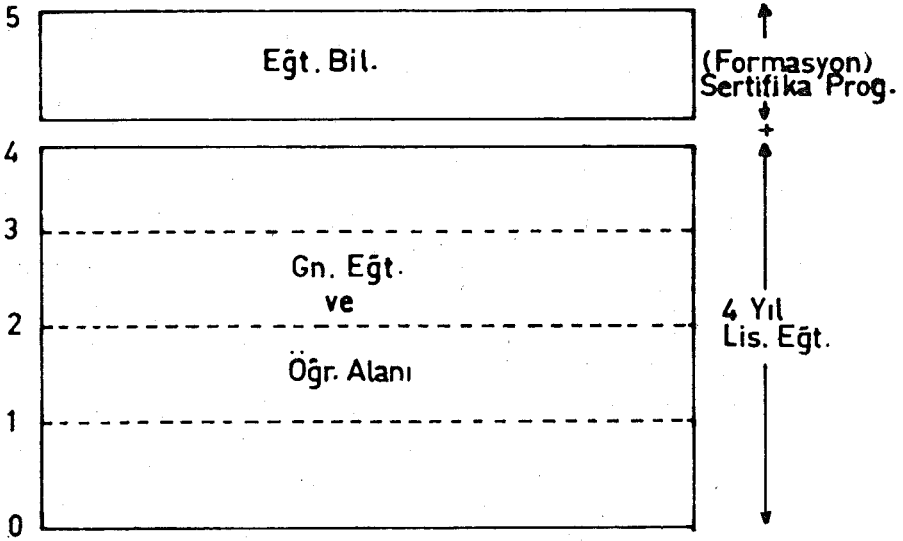
PROGRAM ANA ÖGELERİ

Bu noktada cevaplandırılması gereken soru, öğretmen yetiştirme konusunda mevcut sorunlar, öğretmen görev ve sorumlulukları, temel ilkeler ve önerilen değişik yaklaşımlar ışığında bir programı oluşturan ana öğelerin nitelikleri ve bunların entegrasyonudur.

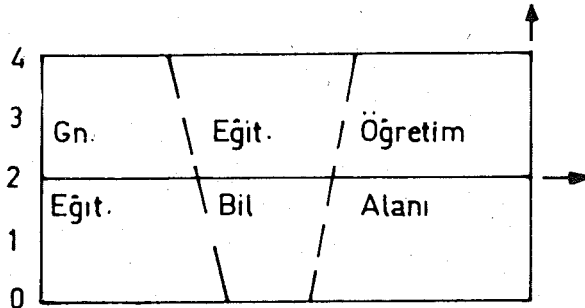
Programın genel eğitim, öğretilecek konu alanı ve eğitim sanat ve bilimleri olmak üzere üç temel öğeden oluştuğunu incelemeler göstermektedir. Ancak eğitim bilim ve sanata ilişkin derslerin organizasyon biçimi ve muhtevası, programdaki yeri, ve uygulama çalışmalarının çeşidi, süresi ve programdaki yeri üzerinde görüş farkları vardır. Bu farklı görüş genel eğitimin niteliği, muhtevası ve metodu için de sözkonusudur.

Mevcut farklılıklarına rağmen programın üç temel unsurunun entegre edilmesi ve programda sürekli biçimde (hizmet öncesi ve hizmetçi programlarında) yer alması gerekir. Bununla beraber, öğretmenlik önceden kalıplaşmış bir yapıya sığdırılamayacağından iyi program modelleri geliştirme işi devamlı araştırma ve denemelere açık olmalı ve somut bilimsel kavramların ötesinde bazı özel yetenekleri dikkate almalıdır.

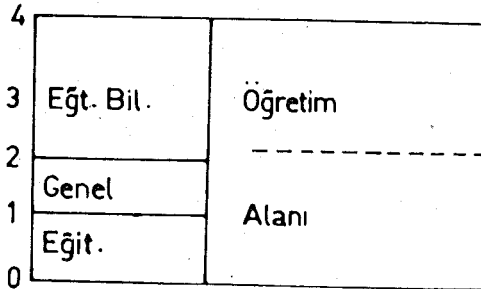
Genellikle, öğretmen yetiştirmede genel eğitim çalışmaları programın temel bazını teşkil eder. Bu çalışmalar öğrencilere ortak öğrenim yaşantıları, kültürel bir temel, disiplinli bir fikrîsel yetenek, bir değerler sistemi temin ve çeşitli disiplinleri entegre eder. Bu fonksiyonunu yerine getirebilmesi için öğretmen yetiştirme programlarındaki genel eğitimin herşeyden önce bireyi entellektüel, moral, duygusal, ve fiziki bir varlık olarak kabul etmesi ve bireyde şu yetenekleri geliştirmeye çalışması gerekir:

Şekil-3a Purist

Şekil - 3 b Entegre

Şekil - 4 c Eklektik

1- *Bireye özgü güçleri geliştirme*

Kritik araştırma ve soruşturma ile düşünme kabiliyeti, genel bir görüş geliştirme, en yüksek potansiyele kadar kendi kendine büyüme, gelişme ve entellektüel tecessüs geliştirme.

2- *Sosyal güçleri geliştirme*

Sosyal duyarlılık geliştirme, genel bir hayat felsefesi kazanma, sosyal örgütlerden, kurallardan, yöntemlerden haberdar olmak, beşerî ve toplumsal değerleri anlamak.

3- *Doğal güçleri geliştirme*

Bütün evreni tanımak, doğal bilimleri ve çeşitli disiplinleri anlamak ve bunların birbiriyle olan ilişkilerini görebilmek ve fonksiyonel bilgi sağlamak.

Bu üç boyutlu bireysel gelişmenin yanında böyle bir genel eğitim öğretmen yetiştirmede sürekli bir süreç ve programın temel, birleştirici elemanı olmalıdır. Bu unsur tutarlılık, bütünlülük ve süreklilik esasına dayalı merkezî bir yöntemi kullanmalı, aynı zamanda öğrencinin bireysel ve mesleksel yönlerden gelişmesini sağlayacak anlamda fonksiyonel olmalıdır.

Programın ikinci temel unsuru olan mesleki çalışmalar, eğitimin bilim ve sanatıdır. Bu çalışmalar öğretmen yetiştirme programının temel alanını teşkil ederler. Çalışmalar eğitimi bir disiplin ve öğretmenliği bir meslek olarak esas alıp amaçlar, politika, strateji, program geliştirme, organizasyon ve yönetim problemleri, öğretim yöntemleri ve bütün meslek mensuplarının ortak problemleri ve prensipler ile ilgilidir. Eğitim disiplini sosyal bilimler ve davranış bilimlerini esas alır. Öğretmenlik mesleği ise mesleki problemler, mesleğin hukuki statüsü, toplumda okul yapısı, mesleğin tarihi gelişimi, mesleki örgütler, yönetsel kurallar, roller ve yapılar, sorumluluklar ve anlayışlar ile ilgilenir.

Öğretmen yetiştirme programının bu unsuru müstakbel öğretmenler için gerekli olan bilgi ile ilgilenir. Bu çalışmalar bilgi yapısı, yöntemde merkezilik kavramına öncelik vermeli ve muhtevada liberal bir yaklaşım benimsemelidir. Aynı zamanda programın bu elemanı öğretme, bilgi, insan öğrenimi ve gelişimi, öğrenme-öğretme süreçleri desenleri ve öğretilerde becerikliği entegre etmelidir.

Bu çalışmalar kuvvetli bir mesleki temel sağlamalı mesleki bir görüş kazandırmalı, eğitim disiplini yönünden gerekli olan beceri ve mesleki sorumluluk duygusu geliştirmelidir. Çalışmalar nitelik yönünden liberal olmalı ve devamlılık arz etmelidir. Mesleki teori ve pratiği birlikte ve sürekli olarak incelemeli ve devamlı bir gelişim içinde olmalıdır.

Özel alan çalışmaları da özel bir alanda bir seri teksifî dersten oluşmuştur. Programın bu unsuru da aynı biçimde sürekli ve tedrici olarak gelişen bir süreç olmalı ve seçilmiş özel alanlarda denenmiş öğretme kabiliyetine dayalı derinlemesine ve genişlemesine yetenek ve beceri geliştirmeyi amaç edinmelidir. Bu alandaki çalışmalar da liberal nitelikte olmalıdır. Çünkü, Phenix'in de işaret ettiği gibi, her özel süreç veya çalışma bireyin bütün kapasitesinin iştirakını gerektirmektedir. Ve sadece ihtisaslaşma oldukça teoriktir.

Genel eğitim çalışmaları genellikle, dil, haberleşme güzel sanatlar, beşeri bilimler, sosyal bilimler, fen bilimleri, felsefe, psikoloji, beden eğitimi ve yabancı dil konularını kapsar,

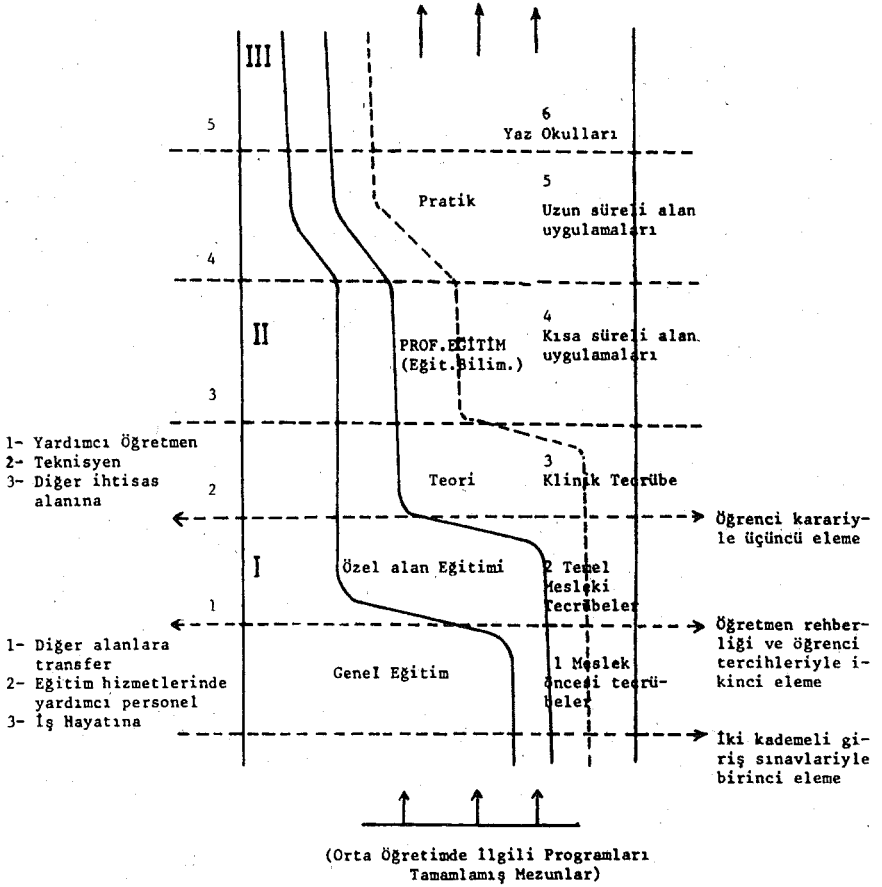
Mesleki çalışmalar ise eğitim psikolojisi, bireysel gelişim, okul ve toplum, öğretim yöntemleri, uygulamalar, program geliştirme, eğitim tarihi ve felsefesi gibi konuları kapsar.

Uygulama çalışmalarında sağlanan tipik yaşantılar. 1- Okul içi, okul dışı ve her ikisini bir arada uygulayan direkt öğretim çalışmaları, 2- Stajyerlik, ve bazı hallerde, 3- Deneme ve gözlem niteliğinde çeşitli öğrenci faaliyetlerini kapsar.

BİR TASLAK MODEL

Böyle bir programın uygulaması nasıl olabilir? Yukarıda belirtilen esaslara uygun bir program modeli geliştirmek gerekirse örnek olarak orta öğretim okullarına öğretmen yetiştiren bir öğretmen okulu programı aşağıdaki şekilde düşünülebilir. Öğretmen yetiştirme programının üç temel unsurunu sürekli olarak entegre eden ve beş yıllık bir süreyi kapsayan bu modelde üç program unsurunun bir öğretim yılındaki temel amaçlarını şu şekilde belirlemek mümkündür (Şekil- 4).

- 1- Lisans üstü ihtisas programları
- 2- Hizmet içi eğitim
- 3- Bireysel mesleki faaliyetler

ÇAĞDAŞ KAVRAMLARA UYGUN EĞİTİM-ÖĞRETİM PERSONELİ YETİŞTİRME PROGRAM MODELİ

Şekil. 4

BİRİNCİ YIL

1- Genel Eğitim

- Temel bilimlerde genel öğretim,
- Entellektüel, duygusal ve ahlâki gelişme,
- Eğitimde temel bilimler ve akademik öğretimde denklik temini.

2- *Özel Alan Eğitimi* (Öğretim alanı)

- Öğrencinin öz geçmişi ve bilgisini teşhis için genel tekrar,
- Öğrenci bilgi farklılıklarını azaltmak için telafi çalışmaları,
- Yeni bilgi, beceri, ve yetenekler geliştirme.

3- *Mesleki Eğitim* (Eğitim bilimleri)

- Bir disiplin ve meslek olarak eğitime oryantasyon,
- Meslek seçimine hazırlık.
- Eğitim mesleği ile ilgili bilgi edinme ve test etme (deneme).

İKİNCİ YIL

1- *Özel Alan Eğitimi*

- Alanda ileri düzeyde bilgi, beceri ve yetenek geliştirme (pratik ve teorik),
- Benzer alanda öğretim kurumlarındaki programlarla denklik sağlama.

2- *Genel Eğitim*

- Bireyin entellektüel yeteneklerini daha ileri düzeyde geliştirme,
- Mesleki çalışmalarını destekleyici nitelikte öğretim.

3- *Mesleki Eğitim*

- Eğitim temel bilimlerine giriş,
- Eğitim mesleğine ilişkin bilgi, beceri ve anlayış geliştirme,
- Öğretmenlik mesleğinde, takdim niteliğinde pratik yaşantılar.

ÜÇÜNCÜ YIL

1- *Mesleki Eğitim*

- Eğitim temel bilimlerini ayrıntılı ve sistematik olarak inceleme.
- Öğretmenlik mesleğinde bilgi, beceri ve yetenekler geliştirme,
- Gerçek öğretme yaşantıları (uygulama).

2- *Özel Alan Eğitimi*

- Alanı söz konusu okullarda öğretmek üzere sistemli olarak inceleme,
- İlgili okul programlarının gözden geçirilmesi ve kritik olarak incelenmesi,
- İleri düzeyde bilgi beceri ve yetenekler geliştirme.

3- *Genel Eğitim*

- Bireyin genel olarak gelişmesini artırmak,
- Mesleki eğitim için istenen temeli zenginleştirmek,
- Kendi kendine öğrenme ve gelişmeyi teşvik etmek.

DÖRDÜNCÜ YIL

1- *Mesleki Eğitim*

- Gerçek öğretme yaşantıları (Uygulama),
- Eğitim disiplini üzerine ileri düzeyde inceleme,
- Öğretmenlik mesleğinde ileri düzeyde inceleme,
- Öğretme tecrübesi üzerine değerlendirmeli çalışma,
- Telafi çalışmalar.

2- *Özel Alan Eğitimi*

- Alanda ileri düzeyde çalışmalar,
- Bireyin özel ilgi ve yeteneklerini geliştirme,
- Telafi çalışmaları.

3- *Genel Eğitim*

- Bireysel ilgilere uygun özel çalışmalar,
- Bireysel ihtiyaçlara uygun telafi çalışmaları.

BEŞİNCİ YIL

1- *Mesleki Eğitim*

- Öğretmenlik mesleğine esaslı ve son uyum,
- Son telafi çalışmaları,
- Pratik ve diğer çeşitli mesleki tecrübelerin değerlendirilmesi ve üst düzeyde eleştirilmesi,
- Bir yıl stajerlik ve altı ay yaz semineri.

SONUÇ

Eğitici personel yetiştirme ile ilgili herhangi bir incelemenin bugün varacağı sonuç mevcut programların yeterli olmadığı şeklinde olacaktır. Bununla beraber bugün bu durumun düzeltilmesi için devamlı ve ümit verici inceleme ve çalışmalar yapılmaktadır. Son incelemeler eğitim alanında yapılacak herhangi bir yeniliğin politik ve sosyal mülâhaza ve baskılardan çok yeni psikolojik bulgulara dayalı olarak yapılmasını öngörmektedir.

Son bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve artan eğitim talepleri karşısında eğitimin bir inceleme alanı olarak sağlam bir bilimsel temele oturması, kapsam ve yöntemini bilimin somut sınırları ve hedeflerinin üstündeki bir düzeyde geliştirmesi gerekir.

Aynı biçimde eğitici personel yetiştirme programlarında bir yönden sağlam eğitim disiplininin temellerini esas alırken diğer yönden eğitim teknolojisinin yeni yöntem ve tekniklerinden yararlanmalıdır.

Bilgi patlaması ve kavramsal düşüncedeki devrimsel değişmeler sonucu olarak –öğrenme– öğretim süreçlerinde yeni metodolojik yaklaşımların kullanılması ve konular düzenine göre geliştirilmiş program yapısının öğrenciye dönük yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir.

Eğitim mesleğinin karakteri, eğitici personel yetiştirme programlarının çeşitliliği ve öğretmen rolünün karmaşıklığı programların belli birleştirici temellere dayalı olarak

- 1– Bir inceleme alanı olarak eğitime özgü bir bilgi yapısını,
- 2– Bireysel büyüme ve gelişme ilkelerini
- 3– Ve öğretmenin mesleki ihtiyaçlarını kapsamına almalıdır.

Ayrıca toplumda yeni beşerî organizasyonların gelişmesi, okul-çevre ilişkilerinin değişmesi, öğrenci uygulama çalışmalarında yeni yaklaşımları gerektirmekte ve yeni durumlara göre okul organizasyonlarında adaptasyon gerektirmektedir.

Nihayet eğitici personel yetiştirme konusundaki yeni anlayış (devamlı bireysel gelişim) ve değişen koşullar her türlü kaynaklardan yararlanma ve öğretmen yönünden devamlı gelişmeyi gerektirmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Alkan, Cevat. "Mesleki ve Teknik Öğretimde Okul Yöneticisi Eğitim Görevlileri ve Diğer Personelin Hizmet-içi ve Örgün Eğitim Sorunları" *"Mesleki ve Teknik Öğretimde Verimlilik Semineri. Ankara Milli Produktivite Merkezi Yayınları = 124 1973, ss. 153-68*
- Andrews, L. O., "A Curriculum to Produce Career Teachers for the 1980's" *Theory Into Practice*, Vol. VI, No. 5 Dec., 1967 pp. 236-45.
- Belth, Marc, *Education As A Discipline*, Allyn and Bacon Inc., Baston, Mass., 1965.
- Brameld, Theodore, *Education As Power*, New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1967.
- , *Education for the Emerging Age*, New York: Harper and Row Pub., 1965.
- Broudy, Harry S., "The Role of the Foundational Studies In the Preparation of Teachers", in *Improving Teacher Education in the United States*, Ed. by Stanley Elam, Phi Delta Kappa, Eighth Street and Union Avenue Bloomington, Indiana, 1967.
- , "Criteria for the Professional Preparation of Teachers", *Journal of Teacher Education*, Vol. XVI, No. 4, December, 1965: pp. 408-15.
- Bruner, Jerome S., *Toward a Theory of Instruction*, New York: W. W. Norton and Company, Inc., 1968.
- Bush, Robert N., "The Science and Art of Educating Teachers", in *Improving Teacher Education in the United States*, Bloomington, Indiana: Phi Delta Kappa, Inc., 1967. Ed., by Stanley Elam.
- Combs, Arthur W., *The Professional Education of Teachers*, Allyn and Bacon, Inc., Baston, Mass., 1965.
- Education For The Professions*, The Sixty-First Yearbook of the NSSE, Chicago: The University of Chicago, 1962.
- Ertürk, Selahattin., "On yıl Öncesine Kıyasla Öğretmen Davranışları" *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* Cilt 2, Sayı 2, Ekim 1970 ss. 103-46
- Evaluative Criteria for Accrediting Teacher Education*, a source book on selected issues, AACTE, Washington D. C.

- Gage, N. L., "Theories of Teaching" in *Theories of learning and Instruction*, 63 rd. yearbook of NSSE, Ed. by Ernest R. Hilgard, The University of Chicago Press, 1964.
- Gosen, Sister Mary De Sales, *A Philosophic Study of the Status of Education As A Science*, Washington D. C.: The Catholic University of America Press. 1960.
- Henry, Nelson, B., *Modern Philosophies and Education*, Chicago: University of Chicago Press, NSSE, 54 th yearbook 1955.
- Highet, Gilbert, *The Art of Teaching*, New York: Vintage Books, 1955
- Kavcar, Cahit., "Eğitimimizde Nicelik-Nitelik ve Öğretmen Sorunu" *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 6, Sayı: 1-4 Ankara, 1975, ss. 113-26.
- Küçükahmet, Leylâ., "Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından Bir Yorum)", *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*: 55, A. Ü. Basımevi, Ankara - 1976.
- Royce, Josiah, "Is there a Science of Education", in *Teacher Education in America*, New York: Teachers College Press, Teachers College, Columbia University, 1965. Ed. by Merle, L. Borrowman
- Schueler, Herbert, and Lesser, Gerald S., *Teacher Education and the New Media*, AACTE, 1967.
- Stiles, Lindley J., "Professional Aspects of Teacher Education", (An Address to the Advisory Council of the Associated organizations for Teacher Education, Medison, Wisconsin May, 2, 1962.)
- Stinnett, T. M. and Albert, J. Huggett, *Professional Problems of Teachers*, New York: The McMillan Company, 1964.
- The Body of Knowledge Unique to the Profession of Education*, Pi Lambda Theta, Washington D. C. 1966.
- The Evaluation of Teaching*, Pi Lambda Theta Catena, Washington D. C. 1967.
- Varış, Fatma, "Öğretmen Yetiştirme Üzerine", *A. Ü. Eğitim Fakültesi* 50. Yıla Armağan, Ayrı Baskı, Kalite Matbaası, Ankara - 1973.